

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 121 2000

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Per Rydén, Margareta Wirmark, Eva Hættner Aurelius

Stockholm: Ingemar Algulin, Anders Cullhed

Uppsala: Bengt Landgren, Johan Svedjedal, Torsten Pettersson

Redaktörer: Hans-Göran Ekman (uppsatser) och Anna Williams (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word for Windows eller Word Perfect.

ISBN 91-87666-18-9

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2001

des dock IT-världen av ett kraftigt bakslag, och om man när detta skrivs bläddrar i specialtidningar för digitala media märker man dels det ofta återkommande mottot "content is king" och den flitigt förekommande yrkestiteln "content manager". Det är som om den digitala världen själv hade insett att det inte bara handlar om kvantitet och häftiga effekter på web-sidorna, utan att det gäller att eftersträva kvalitet och innehåll för att Internet ska kunna bli ett framgångsrikt nytt medium. I kravet på innehåll och kvalitet hittar man också det viktigaste argumentet till varför det inte är sannolikt att boken kommer att konkurreras ut av den nya tekniken. Som Svedjedal framhåller är det troligaste framtids-scenariot att boken genom sin "Gutenbergska kapacitet" klarar av att utnyttja den nya tekniken för sina egna syften.

The Literary Web är en kunnig, saklig och värdefull genomgång av bokens möjligheter i den digitala världen. Ska man klaga på något är det kanske bristen på visioner, både utopiska och dystopiska, när det gäller den digitala revolutionen. Svedjedal citerar med gillande medieteoritern Marshall McLuhans ord om att det bästa tillfället att diskutera ett nytt medium är när det just har uppstått, eftersom det då är lättare se dess kvaliteter med öppen blick. Jag är helt överens och vill gärna tillägga att det också är vi litteraturvetare som har möjlighet att vara med och skapa bokens framtid.

Anders Öhman

Per-Olof Mattsson, *Eyvind Johnson. Bibliografi* (Acta Universitatis Upsaliensis. Även utgiven som Eyvind Johnson-sällskapets årsbok 2000). Uppsala 2000.

I samband med hundraårsjubileet av Eyvind Johnsons födelse utbröt i vårt land en delvis förvirrad, intensiv pressdebatt rörande vårfesttalet i Uppsala 1951. Den oinitierade läsaren kunde lätt få intrycket, att Eyvind Johnson inte skrivit något annat än detta vårfesttal och i varje fall inte var värd att bli ihågkommen för något annat. För den som till äventyrs fortfarande svävar i dylik villfarelse är det nyttigt att ta del av den storslagna bibliografi över Eyvind Johnsons skrifter som författats och utgivits av Per-Olof Mattsson. Eyvind Johnson-sällskapet har haft ansvaret för finansieringen i samarbete med Uppsala universitetsbibliotek, som låtit utge volymen i sin Acta-serie. Biblioteket har också ställt två medarbetare till författarens förfogande, Xtina Wootz som tillsett att skriften fått en mirakulöst vacker grafisk utformning – i själva verket handlar det om ett helt litet konstverk med kräsen typografi och illustrationer i läckraste flerfärgstryck! – samt Peter Ejewall som nedlagt stort arbete på att undanröja inkonsekvenser och andra oegentligheter i det bibliografiska hantverket.

Framställningen upptar, som sig bör, först en förteckning över Eyvind Johnsons böcker, antingen dessa sedan är av skönlitterärt eller annat slag, samt böcker som redigerats resp. utgivits av andra men som bygger på Eyvind Johnsons skrifter (exempelvis Örjan Lindbergers prosaurval "Personligt, politiskt, estetiskt", 1992). Förstaupplagan av varje nummer redovisas i en egen post, varpå man får följa verkets publiceringshistoria i form av nyare upplagor i tur och ordning, översättningar m.m. Redan här kan läsaren göra intressanta upptäckter, så t.ex. att romanen "Nu var det 1914" översatts till inte mindre än 13 språk: tjeckiska 1935, norska 1936, finska 1938, nederländska 1940, danska 1942, franska 1944, tyska 1951, serbokroatiska 1957, engelska 1970, turkiska 1974, spanska 1975, polska 1977 och estniska 1978. Exemplet illustrerar bara vad vi vetat länge och vad Mattsson heller inte försummar att påpeka: att Eyvind Johnson internationellt sett är en av Sveriges mest betydande 1900-talsförfattare, vilket tydligt kan avläsas i översättningsverksamheten till – om jag nu räknat rätt – sammanlagt 26 främmande språk.

De följande avsnitten i bibliografien redovisar Eyvind Johnsons ymniga produktion av bidrag till skilda böcker, antologier, årsböcker, kalendrar m.m. men också till tidningar och tidskrifter. Här möter oss hekatomber av numera delvis svåråtkomliga recensioner i dagspress och diverse periodiska publikationer, författade av den flitige kritikern Eyvind Johnson. Och den som önskar botanisera i vad den unge muraren och diskaren – närmast för brödfödans skull! – lät publicera under sina svältår i Paris i t.ex. Konsumentbladet, GHT eller ST, alltmedan han spankulerade omkring på världsstadens boulevarder och väntade på ett rekommenderat brev hemifrån, kan här få sitt lystmäte. En speciell och värdefull avdelning upptas av Eyvind Johnsons intervjuer och uttalanden, en annan av referat av dylika intervjuer och uttalanden. Efter ett block som systematiskt förtecknar alla översättningar till främmande språk av hans romaner och noveller – här får alltså den nyfikne besked om vad "Sju liv" heter på kinesiska eller vad "Strändernas svall" heter på ryska! – följer så en registrering av Eyvind Johnsons egen, alls inte obetydliga översättningsverksamhet från främmande språk till svenska. Att han från franskan översatte Jean-Paul Sartre och Albert Camus, är ju sedan länge bekant. Men att han också prövat sina krafter på Jules Vernes "Jorden runt på 80 dagar", ger en intressant sidobelysning av hans fascination för science fiction. Och att han under pseudonymen Håkan Bergstedt tillsammans med hustrun Cilla översatt Martin Andersen Nexös väldiga romansvit "Pelle Erobreren", torde vara obekant för de flesta.

En speciell avdelning ägnas åt Johnsons texter i tal-, kasset-, och punktskriftsform. Dessutom redovisas i ett Efterord ett antal viktigare vetenskapliga verk och upp-

satser om författarskapet. Det finns inte mycket att invända mot uppräknningen, allrahelst som den inte gör anspråk på att vara annat än summarisk. Möjligen kan man beklaga, att Leif Dahlbergs doktorsavhandling om tre romantiska berättelser (av Eyvind Johnson, Lars Gustafsson och Sven Delblanc) utgiven år 1999, saknas i listan. Men förmodligen hade Dahlbergs dissertation ännu inte lämnat trycket, när Mattssons bibliografi var på väg dit.

I sitt företal nämner Mattsson, att Eyvind Johnson i likhet med så många andra författare under mellankrigstiden återanvände sina texter om och om igen. Somliga tidiga noveller motsvarar till exempel avsnitt eller hela kapitel i senare utgivna romaner. Inte sällan låter Johnson också förhandspublicera utdrag ur sina kommande romanverk. Till råga på allt är attributionen av vissa texter osäker, speciellt när Johnson skriver under pseudonym men ibland också när han brukar initialer. Tillsammans gör allt detta, att den Eyvind Johnsonska textmassan – betraktad som textkropp eller för att tala fackligt fikonspråk, dvs. latin: textcorpus! – egentligen är ganska otydlig i konturen. Vad han skrivit och vad han inte skrivit, är inte alltid lätt att fastställa. Och när textkroppen sedan väl hunnit komma i sikte, är den i sin tur svåröverskådlig. Bl.a. mot denna bakgrund är det ytterligt tacknämligt, att Mattsson nedlagt ett så stort och förtjänstfullt arbete på att utreda publiceringshistorik och beroendeförhållanden mellan texterna. För alla Eyvind Johnson-forskare, unga som gamla, börjar därmed äntligen viss reda kunna urskiljas i oredan. En rad utmärkta register avslutar boken och gör den lätt att hitta i. Vad kan man mer önska sig av ett förträffligt forskningsinstrument?

Thure Stenström